

Sisällys

I Yhteiskunta ja sen tutkiminen 10

1 Yhteiskunta ja valtio

Mikä on yhteiskunta?	12
Kansalainen on yhteiskunnan jäsen	13
Kansalaisen oikeudet ja velvollisuudet	14
Valta ja valtio	17
Valtio ja kansalaisyhteiskunta	20
<i>Muodosta oma kantasi: Saako lakia rikkoa, jos se on vastoin omaa moraalialia?</i>	22
Valtio globaalissa maailmassa	24
Vallan väärinkäyttö	25

2 Demokratiassa valta on kansalla

Demokratian ominaisuudet	28
Demokratian edellytykset	30
Osallistuva demokratia	33
<i>Keskusteleva demokratia</i>	36

3 Miten yhteiskuntaa tutkitaan?

Yhteiskuntatieteet	37
Miten yhteiskunnasta hankitaan tietoa?	39
<i>Laadullista yhteiskuntatutkimusta</i>	41
<i>Taito: Yhteiskunnallinen kyselytutkimus</i>	42

II Väestö ja hyvinvointi 46

4 Väestö ja väestörakenteen muutos

Suomen väestö	48
Maahanmuutto ja maastamuutto	50
<i>Muodosta oma kantasi: Onko Suomen velvollisuus auttaa pakolaisia?</i>	54
Huoltosuhde ja kestävyysvaje	56
Yhteiskuntaluokat murroksessa	58
Sosiaalinen liikkuvuus	60
<i>Sukupolvien avainkokemukset</i>	62

5 Hyvinvointivaltio huolehtii hyvinvoinnista

Mitä on hyvinvointi?	63
Hyvinvointivaltio ja sosiaalipolitiikka	64
<i>Hyvinvoinnin alueelliset erot</i>	66
Erilaiset hyvinvointivaltiomallit	67

6 Yhteiskunnan turvaverkot

Sosiaaliturva	69
Sosiaalietuudet eri elämänvaiheissa	71
Hyvinvointivaltio kriisissä?	72
Hyvinvointivaltion kritiikki	74
<i>Taito: Tilastokartan tulkinta</i>	76

III Vaikuttamisen kanavat 78

7 Poliitikka luo pelisäännöt

Mitä on politiikka?	80
Arvot ohjaavat päätöksentekoa	81
Poliittisen osallistumisen tapoja on monia	84
Entä jos politiikka ei kiinnosta?	87
<i>Muodosta oma kantasi: Voiko omilla elämäntavoilla vaikuttaa yhteiskuntaan?</i>	90

8 Puolueet yhteiskunnassa

Puolueiden tehtävät	92
Suomen puoluejärjestelmä	94
<i>Radikaalioikeisto ja radikaalivasemmisto</i>	98
Puolueiden muutos	99

9 Yhteiskunnalliset ryhmät vaikuttajina

Painostusryhmät	101
Työmarkkinajärjestöt ovat etujärjestöjä	103
<i>Uudet yhteiskunnalliset liikkeet</i>	106

10 Media on tärkeä mielipidevaikuttaja

Muuttuva median maailma	107
Internet mullisti median	109
Tieto on harvoin puolueetonta	111
Median ja politiikan suhde	112
<i>Gallupien valta</i>	115
<i>Taito: Yhteiskunnallisen tekstin analysointi</i>	116

IV Vaalit, demokratian kulmakivi 118

11 Vaalijärjestelmiä on monenlaisia

Suomen vaalijärjestelmät	120
Miksi vaalijärjestelmällä on merkitystä?	123
<i>Muodosta oma kantasi: Onko vaalipiireillä väliä?</i>	124

12**Vaalit Suomessa**

Vaalit ja ehdokasasettelu	127
Ääni valintana	130
<i>Taito: Vaalitulosten analysointi</i>	134

V**Vallan instituutiot**

136

13**Vallanjako Suomessa**

Vallan kolmijako	138
Eduskunnan työtavat	139
Eduskunta lainsäätäjänä ja budjettivallan käyttäjänä	142
Hallituksen muodostaminen	144
Hallitus on vastuussa toimistaan eduskunnalle	146
Pääministeri johtaa hallitusta	147
Nykyinen hallitus	148
Presidentin monet roolit	150

14**Kunnat ja aluehallinto**

Kunnan tehtävät	153
Päätöksenteko kunnassa	156
Aluehallinto ja valtion paikallishallinto	158
Hyvän hallinnon periaatteet	159

15**Turvallisuusinstituutiot**

Turvallisuuspolitiikka	160
<i>Uudet turvallisuusuhkat</i>	162
Puolustusvoimat	163
Poliisi	165
<i>Muodosta oma kantasi: Asevelvollisuus vai ei?</i>	166
Oikeuslaitos	169

16**Yhteiskunta rakentuu luottamukselle**

Luottamus yhteiskunnan instituutioihin	171
Demokratiassa on lupa protestoida	173
<i>Taito: Yhteiskunnallisten dokumenttien kriittinen tulkinta</i>	176
Hakemisto	178
Kuvalähteet	183